

MAGYAR HADISZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

Gróf Széchy Anna Máriaának Murány vára gondozásáról nandori Bene János kapitány részére adott utasításai.

INSTRUCTIO pro Generoso Domino Joanne Bene de Nandor Arcis nostræ Muran Capiteo. Mindeneknek előtte isteni félelmet, hozzánk való kötelességet szeme előtt viselvén Kapitány Urunk tőlünk adott instructiójához úgy alkalmaztassa magát, hogy annak continentiaitól és Articulusaitól semmibe ne recedáljon, hanem azokat sincere et illibate observálja, melyek ekképen következnek:

1. Az várba levő tisztviselőkkel szép egyezséget és jó correspondentiát tartson, hogy az egyenetlenség miatt köztük confusio és gyűlölség ne legyen, mert gyakorta a tisztviselők simultásukból akármely erősségek is periclitálni szoktanak.

2. Kivántatik azért a serény és jó vigyázás, hogy az estének bizonyos óráján a kapukat bezárassa a porkolábbal, gyakorta utána vigyázzon, hogy szokott zárjaival bezároltassanak; és a kapuknak kulcsait a porkoláb éjszakára az ő kegyelme szállására vigye, melyeknek bezárlásuk után senki kérésére és tekintetére reggelig föl ne nyitassa.

3. A porkoláb virrattal, Isten elhozván szállásáról ő kegyelmöknek vigye el a kapu kulcsait, kiknek fölnyittatásuk után az várnak kapuján mentén strázsát állasson és senkit hire és akarata nélkül a várba be ne bocsáttasson; erre pedig oly szorgalmasan vigyázzon, hogyha azon kapura rendelt strázsza az ő kegyelme hire nélkül valakit bebocsátana, elsőbben 3 pálczával megverettesse, ha másszor az edictum szerint promulgált büntetésben incurraljon; idegen embert, sőt a mi szolgálóinkat is (exceptis officialibus), kiknek tőlünk levél nem leszen, singularis annuentiák nélkül a várba be ne bocsáttassa.

4. Minden éjjel az vártásokat és strázsákat plus minus kétszer a

vagy legalább egyszer meg járja, porkolábot és tizedeseket a serény vigyázatra intse és nógassa.

5. Illendő képen autoritását úgy megtartsa és úgy accomodálja magát minden felső és alsó rendhez, hogy az alsó rendbeliek tőle féljenek, az felsőket ne despectálják és ő kegyelme is illendő böcsületeket kinek-kinek meg is adja közülük.

6. A várnak csak legkisebb ruináját is ha látja széltől avagy régiségtől, s a zsindey arról romol, minden procrastinatio nélkül reparáltassa.

7. Az csatorna kutakra, azokhoz tartozó csatornák tisztántartására vigyázata legyen ő kegyelmének.

8. Az gabonás házakat gyakran perlustrálja, az buzát kár nélkül konserváltassa, minden harmadik hétben meghányattassa, kikről a porkolábot és udvarbirót, hogy azont cselekedtessék admoneálja.

9. A házak kéményeit dolgai között propter evitandum insperatum incendium meg czirkálja, ha rossz rectificáltassa és mindeneket az tüztől való oltalomra serkengesse.

10. A rabok őrzésére porkolábot és tömlőcztartót intse, az tömlőczt és kalodakot minden héten megvizsgáltassa, per incuriam rab ne szabaduljon, hogy tömlőczt ne ronthassanak és ne áshassanak mindenféle eszközöket, késeket és vasszerszámokat az tömlőcztartó ki hordjon az tömlőczből.

11. Az házakat gaztól, szeméttől az vár piaczat is tisztán tartassa, söpörtesse.

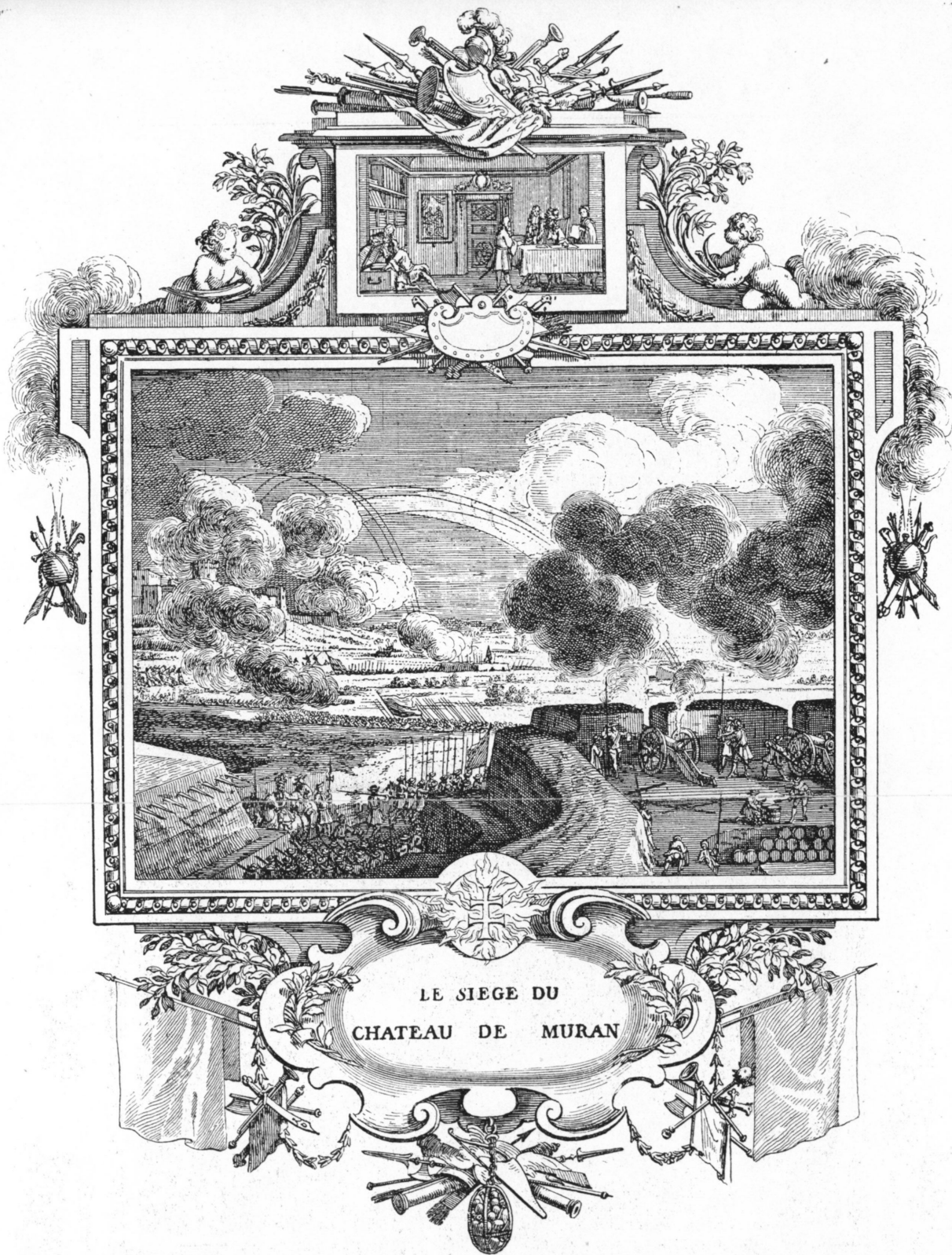
12. A Czaighausba bástyába levő munitiókra serény vigyázata legyen, hogy a mi ruináját látja restauráltassa, tisztán tartassa és az port helytelen időkbe akármilyen hírré ne vesztegesse.

13. Ha valami árultatást, pártütést és seditióra való alkalmatosságot lát; ha nem levis a suspicio, sine respectu personarum megárestálja és minket sietséggel tudósítson felőle. A hol pedig periculum immineálna s különben sem csendesíthetné a pártütést, in tali casu extremæ necessitatis fegyverrel is domálja.

14. Verekedést, fegyverfogást tilalomban tartson és a kit oly dolokban deprehendal illendőképen proqualitate delicti törvénnyel megbüntethesse.

15. Az éjszakai tobzódást, részegeskedést prohibeálja és 9 óra után senkinek a korcsmárol bort, sert, pálinkát adatni ne engedjen, a ki az ellen vét. tömlőczbe tétesse és reggel megpálczáltassa.

16. Az porkolálnak, német commendentnek és várbeli más officialisainknak, ha tunyaságukat, részegeskedésüket avagy egymás között

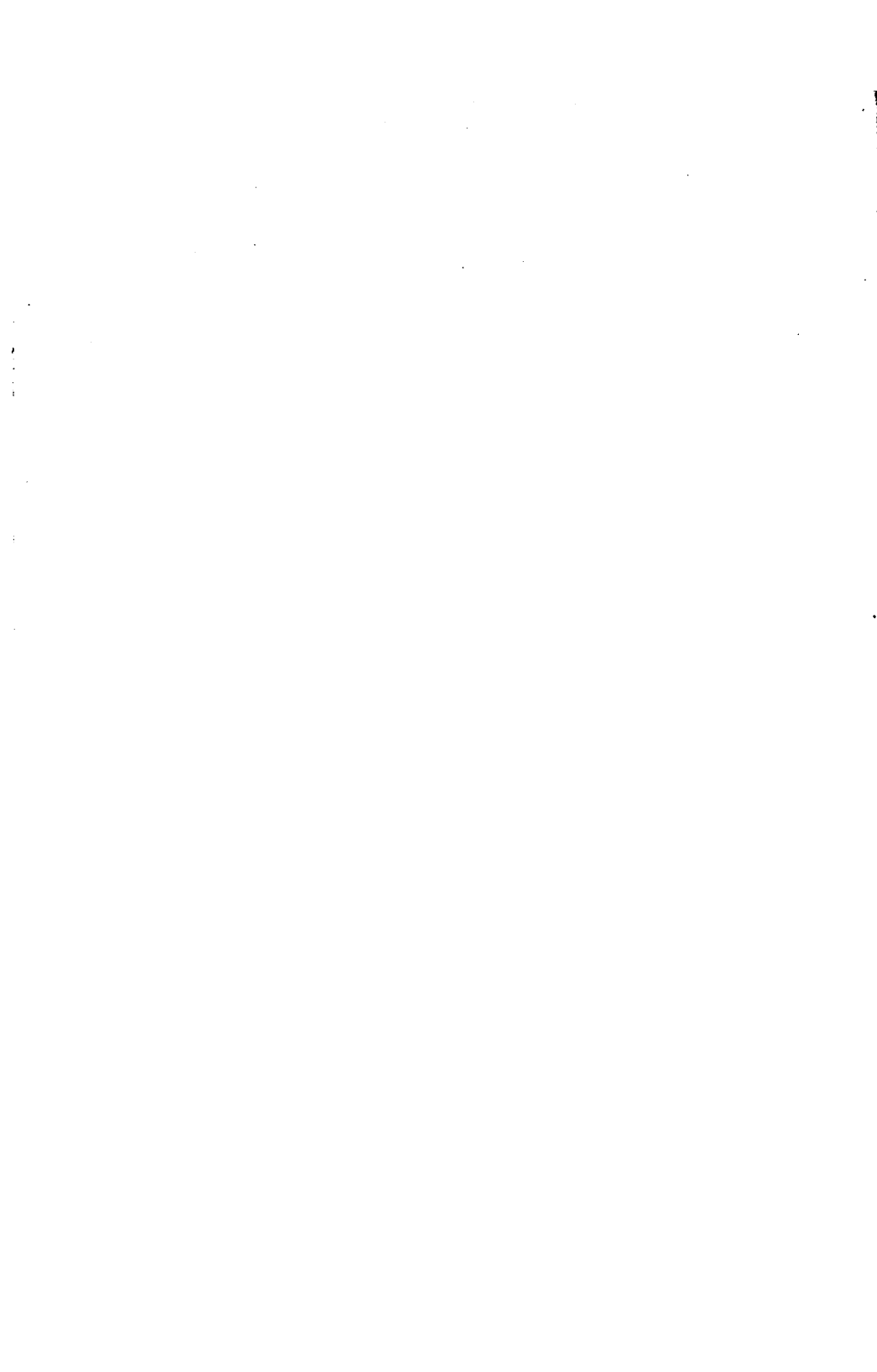

Sebastian le Clerc del.

Jeremias Wolff excud. Aug. Vind

Johanna Sibilla Krauser fecit.

MURÁNY OSTROMA.

való egyenetlenségüket látná. őket intse, ha magukat megjobbitani nem akarnák, nekünk értésünkre adja és de statu eiusmodi negotii informáljon.

17. Ha a mi hírünk és engedelmünk nélkül a várba evangelicus prædicatort be ne bocsásson, s ott a várban a catholica religiót semmi úttal és móddal ne impediálja.

18. Ha a német vitézek exorbitálnának, akkor az commandant in sui præsentia az ő német szokásuk és rendjük szerint büntesse. Hogyha pedig vér atyafiának betegsége és háza s majorsága látogatására a várból ki akar menni, úgy hogy egy hétnél tovább lenne kívül való mulatása, minekünk hire adja, hogy addig, míg kívül jár telessünk dispositiót az officialisok között, ha pedig két s harmadnapra propter inevitabiles suas necessitates ki megyen, oly jó dispositióval hagyja a várat, hogy kinn járása miatt véletlen veszedelem ne obruálja a várat és benne valókat.

19. In casu vero disturbii pro ratione temporis ő kegyelme tőlünk vészen ordinantiát.

20. Ha mi oly notabilis fogyatkozás lenne a várban, azt ne hirdesse, hanem minket tudósítson felőle.

21. Az jelt a mi absentiónkban vagy főcommandáns absentiójában ő kegyelme adja ki.

22. Mivel pedig mi ő kegyelmét cum tali auctoritate állattuk be, hogy necsak benn a várban vigyázzon, hanem az jószágbeli gondviselésre is terjessze economica industriáját a míg præfectust állattunk az jószág gondviselésére. azért ő kegyelme serio præcaveálja, hogy jószágbeli gondviselőink maguk privatumjára a mi jövedelmünkkel ne kereskedjenek, hanem azt minekünk fogyatkozás nélkül beszolgáltassák vagy a hová parancsoljuk, oda fordíthassák, mely aránt ha kit ő közülük mit depræhendal mind egyik, mind másik helyünkben ne csak megszólítsa, de ha fölöttébb excedal, meg is árestelja és nekünk tudtunkra adja.

Azonban pedig ő kegyelme jószágbeli Gondviselőinknek minden assistentiával legyen, ha miből kivántatik. Vigyázzván a jószágbeli sokadalmakkor, hogy ha mi szökött jobbágyunkat intimáljuk ő kegyelmének, megragadtassa, incaptiválja, különben ki ne bocsátassa, hanem más Úrak jobbágyival megkezesítesse, hogy valamikor parancsoljuk kezünk alá vissza jön és minket s maradékinkat jámborul szolgálja.

23. Mutassa többi között abból is industriáját ő kegyelme, hogy mikor mi kereskedésnek s egyéb gondviselésnek majorkodásnak idejét

látja, a tisztartókat nógassa, serkengesse, hogy annak semminemű alkalmatlanságát el ne mulassák.

24. A várban levő javaink kulcsai continuo az ő kegyelme kezénél legyenek, a kulcsár ő kegyelmétől kérje ki, s' ő kegyelme hírével járjon azokhoz; ő kegyelme pedig mindenkor hiteles embert rendeljen melléje, kinek praesentiajában percipiáljon s erogáljon mindent, a mint hogy de perceptis et erogatis maigu recognoscaltassa és quietáltassa is ő kegyelme.

25. A jószágbeli törvényes causak per competentes terminos törvény szerint való revidálására és egyéb dolgokra is úgy viseltessen gondot ő kegyelme, hogy valamit nálunk nélkül maga végben vihet, csak végben vigye sine ulla procrastinatione; úgy azért, hogy minket mindennemű incidentiákról per omnes circumstantias gyakorta informáljon ő kegyelme, tudhassuk ottan mi karban legyenek dolgaink. Végezetre, mivel az egynehány articulusunkban minden dolgok nem comprehendálatnak, hanem bízzuk hűségére és singularis dexteritására serény vigyázására ő kegyelmének várunkat és jószáginkat. Datum Posonii 7. maji 1665 G. Anna Maria Szechi s. k. p. h.¹

JEDLICKA PÁL.

MAGYAR LOVASSÁG REGULAMENTUMA 1722.

5.

Adjutant.

Ezt is az oberster állítja szolgálatjában. Az hadi rendtartást, szolgálatokat, comandót érteni köll néki írni, olvasni és arithmetikát is tudgyon, szorgalmatos, józany, vigyázó légyen s mindenfelé ébrentartsa magát. Szükséges kiértis az oberstere és oborstvachtmajstere közül majd minden órán látatja magát s minden extra occurentiákat azonnal megjelent. Következendőképen ha mi parancsolatra s annak szaporá véghezvitelére való occurál, sietsíggel et cum seriositate exequálja.

Őneki reportálnak az compagniabéli strásamesterek minden regvel az report schedulát megvinni neki, melybül ő egy totumot formál, azt az oberstvachtmaiszternek azonnal megviszi cum reportatione et hoc facit minden estve az Tag Zetlivel.

Az parolának idejekor compareal az generáliságnál vagyis haubt quártélban és az brigaderosának adjutantjátul mind az parolát, mind

¹ Eredetije a Jezerniczky család levéltárában.

pedig az parancsolatokat ki veszi és azokat az obersternek, vagy oberst-vachtmeisternek megviszi, akitől azután expedíaltatik ő pedig mind az parolát, mind az parancsolatokat és szolgálatok repartitóját megvinnyi in continenti az oberstlaidinantjának s attul is vár ha mit addólna, úgy expedíálja azután az compagniakbéli strásamestereket, rangjok szerint, az oberster az leibstander előtt expedíálja, holott minden parancsolatokat is kiád nekik is az parolánál concludálja, melyeket is minden strásamester az maga könyvében, valamint az adjutant magajébul dictálja, reparative connotáljon, tudniillik az ordinária és extra ordinária parancsolatokat szolgálatoknak repartitóját minden tisztekre s mind közemberekre, amint annak rende szerint mindenikének effektivus statusára nézve esik, — úgy hogy egyike a másika előtt ne praegraváltassék és az parolát, melyel elbocsájtja őket s kiki maga kapitányának, vagy compagnia comandánsának megviszi, hadnagyának és zászlótartójának, az melyet pedig a parte mi az fő-tiszteket illeti, az adjutant comendirozza az reájok esendő szolgálatokra személye szerint mindeniktől, valami huszonegy óra alatt elől kerül ezekben, az regimentnél maga könyvében distincte feljegyezze és abbul egy diariumot formáljon ad purum, melyet is holnapról holnapra conservaljon, hogy valamikor az oberster vagy regiment comendánsa és az oberstvachtmaister kívánja előmutathassa, mert ugyanis mind az compagniak, mind tisztek közt az szolgálatok iránt sokszor egy s más controversiák vannak s occurálhatnak, melyeket az illetni diariumokbul leginkább lehet fölvenni és elintézni, sőt pró majori fiducia az adjutant az mindennapi szokott könyveit is megtartsa egy egész esztendeig, mely által az diariumja is per comisionem revideáltathatik és autentikaltatik, az mint főlebb említetett az regiment számadási fél esztendőről fél esztendőre instituálandó revisiója ugyanazon comissió által kiadván azonban az parancsolatokat és az tiszteket is el comendirozván, reportál azonnal az adjutant az oberst-vachtmaisternek, hogy vighez vitte és sokszor ha mi olyas extra ordinarium concernál repetálja, megtudhassa az oberstvachtmaister annak valóságos érteme szerint adtak ki.

Az oberstlaidinontának megviszi minden estve az Tag Zentitis úgy ha valamely extra újságok interveniálnak.

Minden némő comendirozattakat ő veszen rendben, strásamester-től fogva az Leib standár előtt, mely az regimentnek szokott parada helye (vagy máshol a minimő rendöltetik) s meg vizsgálja meg vagyon e minden requisitumok elérkezvén pedig az comendérozó fő-tiszt keziben resignálja, mely intervenientiáknál egyébbérránt kivált ha

mi nevezetes comandó mégyen, az oberstvachtmaister is jelen szokott lenni, ha csak más impedimentuma nem concurrál.

Az regiment strázsáit hasonlóképen ő vesz rendben ugyan az paráda ordinanczokat és néha az regimenten kívül adandó strásákat is s mindenikét az maga helyeire küldi.

Midőn az egész regiment marchiroz vagy kinyomakodik az oberstere, vagy regiment comandansa előtt migyen, úgy mint az regiment réz dobjaihoz comandérozott strása előtt következendőképen ő viszi az regimentnek marchát, az merre költetik menni.

Az regimentet ő exerceálja az kiadott exercitum szerint, vagy compagniákat s az obersvachtmaistere jelenlétében: sokszor valamely tisztre bizattatik és az compagniakbeli tiszteknek is magoknak meghalgattatik.

Ha valamely fő vagy altisztet s közembert az oberster parancsolatjából arestomban tiszten, vagy véssen, annak az kardgyát az oberster vagy regiment comandánsához viszi strázsájába s ugyan ő is adgya ismét vissza ad mandátum. Haditörvényben közel az bejáráshoz vagy on helye kívül s széke a honnend egy más occurálható extra coincidentiaéknak szükségére küldtethessék ordinarie pedig az inquisitusokat ki s béereszti s előhijja az minémőt kívánnak.

Executiokban az oberstvachtmeister előtt migyen és parancsolatjára az comandírozottakat rendőli vesszőztetik, kengyel szí, vagy Farmotringasztatásokban az comandírozottak annak rendiben vett útczáján kívül egyfelül az oberstvachtmaistere másfelül maga föl s alá nyargalózik s vigyáz minden ember jól vízhez viszi e az csapást.

Dienst, id est az szolgálatot tévő népnek tabelláját ő formálja (melyet az generálisság sokszor szokott kívánni) és az obersterinek ad subscribendum meg viszi, az oberstlaidinantjának s oberstvachtmesterinek is ad notitiam egy-egy exemplárt, ezeket pedig valamely furirral irattja le.

Valamit az három fő staabbéli tisztt, melyektől dependeál immediate, akár ordinarie, s akár extraordinario casu parancsol néki, azt tartozik véghez vinni s mind a háromnak azonnal repontálni.

Az regiment effectivus statusa mindenkor accurate meg légyen nála és az brigádjabéli regimentek statusa is constáljon, úgy, hogy az brigadérus adjutant kicsinálván az szolgálatoknak repartióját megtudhassa ő in instantia a proportione reliquorum több nem vettetett e az regimentire, quo passu mindgyárt resentálhatja a habitó sub respectu s ha nem remediáltatnék az oberstvachtmaisternek megjelentse,

Füzetise holnaponként három oralis és három equilis portió,

négy és három forintjával. Ha valamely fő tiszt arestomban esék. kapitántul négy forint, hadnagytul két forint és zászlótartótul egy forint harmincz krajczár. Item ha valamely ezek közül qua talis instatáltatik is, in conformitate megjár az accidentiája. Ha pedig ezek közül valamelyike meg hal. az pálczája ötet illeti.

Az prófus is az mindennapi regiment parancsolatjához jár és az strázsamesterek circulussán kívül halgatja s ha azután az adjutant mi maga functiójabelieket addál néki, ahoz tartja magát, amazokat pedig siquid seitu omnibus necessarium az kistábbélieknek megviszi.

Hogyha valamely kapitány, hadnagy, vagy zászlórtató instaláltatik, tehát az adjutant viszi meg neki az első parolát, hogy az által a tiszt mintegy prehabili et capaci declaráltassék occasione installationis ő nyomakodtattya ki az compagniát és rendben is állítja.

Az reportumokat az altisztektül föltett süveggel veszi be, amazok ellenben le vett süveggel adják.

Midőn az regiment parancsolatját s azon alkalmatossággal az generálisságtul hozottakat is kiadja tempore paroloae az adjutant is nudo capite áll miglen azt kiadja, azután pedig ha az commandók és strázsák föl vettetnek föl teszi az süveget és trázsamesterek, vagy kaprálokkal is föltéteti; ordinárie pedig az parancsolatot ki adván maga süveget föl teszi, az strázsamesterek s kaprálók tanquam vices gerentes vigiliarum magistrorum. Másként ezek regiment parancsolatjához jární nem szoktak, ellenben leveszik, compagniának rangjok szerint, mely jobb kezrül kezdődik állítván s úgy adgyák ki nékik az parancsolatot.

Másként ugyan hodie úgy szokta az adjutant az parancsolatokat kiadni, hogy ő az süveget mindenkor fölteszi, az altisztek pedig süvegvetve veszik tüle, hanem az mely parancsolatnál az parola is concurrál, tehát utóljára az is kiadatik nekik s akkor az adjutant is le veszi az süveget, miglen az circuluson végire kerül s avval elereszti őket.

Profontmester.

Ez az egész regimentre competáló naturáliákat, úgy mint kenyeret, abrakot, szénát s ami afféle assignáltatik akar quartélban s akar marchon cantonérozásban, vagy mezőben attendálja.

Hogy pedig abban annyival nagyobb punctualitással és secure eljárasson az regiment quartélmesteritül az minden holnapi authenticált tabellából subscriptioja alatt kiveszi az valóságos statusnak extractusát, mely szerint ő is az arra concinált profont Entwurfbul.

De tempore in tempus kinek, kinek competentiájához képest formálja minden osztáskor az maga repartitíóját, melyet és melyeket az maga subscriptiója alatt tartozik ugyan minden osztáskor az quartélmesternek megadni az holnapoknak eltelésivel pedig toties quoties néki az tartozó profunt számadását az regiment inspicálja hadi comissariustul authenticált Entwurf és említett repartitíókat pro fundamenta vevén, letenni, melyet is in continenti megvizsgál s számanál az regiment tabellájával megegyez-e és medio tempore in decrescentia nem interveniált e s ha olyformán defectus nélkül találja tőle acceptálja de casu contrarió ad satis dandum adstringáltatik, még jelentvén az dolgot az obersternek.

Valahányszor az quartélmester az számadások és afféle állapotokban hivatattja s mint comitály néki in suo functionáli obligáltatik, azonnal compareálni s meg cselekedni.

Sokszor in absentia vel nimia occupatione quanteriorum magistrí helyette in occurentis aplicáltatik s véghez vinni kölletik.

Minden fél esztendőről fél esztendőre ő is megcsinálja az maga profunt számadásit és az quartélmesternek subscriptiója alatt consignálja, hogy ez is az regiment számódásiban inserálhassa s oly képen az totum annak rendgye és szűgsége szerint mint az comissáriusság, mint pedig az regiment előtt vighez mennyen.

Egy prothocullumot tart, melyben az regimentnek minden holnapi effectivus statusát az quartélmestertül néki kiadott extractusa szerint connotálja, úgy az arra formált s az commissariatusságtul authenticált profunt Entwurf szerint az naturalis competentiáját consequenter arra mi assignáltatott ki által de temporae in tempus mi vettetett föl abbúl, az residuitása hova lett, vagy mi resultál, hol kivel?

Mely prothocollumját ő is az minden fél esztendei regiment számadásakor coram deputatis producálni tartozik, hol is confrontálván cum actis s helyesnek találván, authenticáltatik és az regiment íráshoz tétetik, neki pedig de resignatione az szokott recognitíója ki adatik sui in cautelam.

Minden holnapi fűzetése 3 oralis és 3 equilis portió, 4 és 3 rintyával.

Ezen kis stábbeli személy is csak háborúnak ideiben fogadtatik, bikességben vácál, valamint az szekérmester.

Szekérmester.

Az egész regimentbeli szekereket inspiciálja az march és remarchokban, kéért is mingyárt az első tábor helyre való bényomakodásával az regimentnek, ha csak magányosan machiroz, az szokott regiment parancsolatja kiadásakor eő is oda compareal és az adjutanttul az abbeli parancsolatját kiveszi, melyhöz képpes az egisz fölső s kisebb stabbelieket megjárja az kiknek szekerin nagyon s nékik vagyis arra rendelt embereknek megjelenti institutióját következőképpen megindulván az oberster szekereit előbbre bocsátván s egymás után lisztájok szerint az többi stabbéli szekereket mely helyekre mindgyárt az leib compagniakbéli tiszteteknek s úgy az többi compagniának szekereit rangok szerint ereszti, egyikét az másika után mind végig, mely rendtartással comendérozottyaival együtt egy káprálbul s hat emberbül, néha strásamesterbül s több katonákbul állok is lévén, az új táborig egygyütt viszi, úgy hogy senkit másfele nem bocsát, semmi excessust az uttyában el nem követett, sőt mindenekre vigyáz és comendirozottyai által vigyáztat, s inhibealja, hogy ha pedig valaki még is mi csint tenne, s megtudgya, szabadságában áll árestomban tenni és az regiment keziben szolgáltatni.

De ha az armádához nyomakodik be táborban az regiment tehát mindgyárt az general szekermesterhez mennyen az haubtquartilban s jelenese magát egyszersmind kikérvén irva az comendirozo generálistul kiadott marchbeli rendtartást, melyhez magát mi megindulásokban alkalmaztathassa az melyet mindazonáltal úgy is valamikor mi indulás előtt fordul, tartozik magát praevie az generál szekérmester-nél megjelenteni és az parancsolatot kivenni, aztot pedig az regimenthez meghozni és az adjutantnak tudtára adni, kitül azután az regiment parancsolatya is hozzá adatik. Azt observálván principialiter, hogy akár az szárnyakon állyon az regiment s akár az corpo-direzervában, amint az regimentek rangja szerint macséroznak az bagaziák a minimó regiment bagaziájának az general szekérmester assignatioja szerint eő előtte köll mennyi, annak vigihez mingyárt hozzá kapcsolja az regiment bagaziájának eleit s úgy az föllebb megírt mód s rangok szerint folyvást indíttassa s vonattattassa az többét is mind vigig és addig senkit bé ne hadgyon jární idegyent az maga szekerei közé, hanem mind egygyütt legyenek úgy continualja marchát, minden oldaljárás, vagy akármelly szolgarendnek eltávozása nélkül. Történik pedig sokszor, hogy roszt utakban, egy vagy más szekér, vagy szerzám törek és szakad, akkor az szekérmester iparkodgyék, mentül

előbb helyre igazéttassék, minnyájan öszve fogván, s aki röstelkedvén reá hajtván, addig ellenben a többé szekerei is meg állapotgyanak és az utánna jövő regimentbelieket is megállapítván, maga eleiben ne ereszsze, de siessen munkájával, mert másként amazok sem tartózkodnak olly sokáig, de hogyha valamely szekere úgy öszve törnék, hogy ott semmi móddal meg nem lehetne igazítani, az útbul jó helyre fére vontassa, s ott hadgya egy comandérozottal, ha más-kint securus nem volna és az legközelebb irendő helsigbül külgyön segítséget az szekér ura költségére, hogy úgy meg igazíttatván, az táborra bé verődhessék. Más az ugyan az roszt utak miját niha meg is sülledek az szekerek, tali casu is, szabadságában vagyon más szeke-rekbül vonattatott segítségre adatni, in summa minden kitelhető móddal azon iparkodni tartozván, meg ne akadjon, hanem rangja szerint folyvást mehessen.

Ezen szekérmesterség másként csak háború üdőben szokott rendeltetni, s akkor ezt is az oberster állítja.

Füzetíse két oralis és két equilis portio, a mellett táborban szabad néki korcsmát tartani cenzus nélkül.

Regiment réz dobossa.

Ez viseli az regiment réz dobjait lóháton és az regiment előtt az strásák után, mellyek mellije rendeltetnek, szokott machérozni és az dobokat annak szokása szerint verni, utánna két trombitás lévín.

Mezőben a dobok az leib standár előtt ahoz csinált háromszegű fákra, egy fél emberi magasságnyira in circa helyeztetnek az dob fődelekkel bé csinálva zászlóival edgyütt, mellyekre, mint az leib zászlóra vigyáznak azon zászló strásák.

Ugyan táborban minden estve és regvel observalván, midő az armada szárnyán kezdődik, egyszer s mind az dobok megüttetnek háromszor egymás után bizonyos idő múlva, harmadszor megüttetvín pedig az trombitások is, mind oda gyülekeznek s megfújják az trombitákat szokásával, s meg verik az dobokat, holott azon közben az regiment káplánna is oda érkezik és az zászlótartók az népet, akik kimehetnek, mindenike az maga compágnijabélit ugyan oda az leib stándárhoz vezetik rendesen, asszonyok, gyermekek, szolga és szolgáló rend is comparealván, mellyek reá irkezhethnek, tiszték hasonlóképpen, s asszonyai és ott az káplánnal el kezdik az könyörgést, el is vizik, mely után az dobos és trombitások ismét béfejezik dob és trombita szóval, ki ki pedig sátorához takarodik.

Ünnep napokon ellenben az réz dobok az oberster sátorához (vagy az hol rendeltetik az devotio) vitetnek és ott ut præmissum az oberster strásája előtt háromszor megüttenek és meg fujtatnak a trombiták, a hova az regimentbeliek az isteni szolgálatra compareálnak.

Ha mi Te Deum, vagy ollyas sollentiashoz az comendérozó generális sátorához parancsoltatnak, az dobok és trombétások, egy káprallal és szokott strásáival el küldetnek.

Az új esztendő megfűjni régi szokás, kéirt kikérvén az dobokat az regiment dobossa és trombitások. nékik megengedtetik strásáival együtt, mind az feő stabalis, mind pedig az compagniabéli feő tiszteket megjárassák, ámbár quartilyban volnának is, vagy contoneroznának, csak messze ne legyenek egymástul és némelykor mi más consideratio ne interveniályon.

Minden feő tisztnak neve napja megfujattatására, nem külömben ha valamely feő tisztt installaltatik, meg jelenti magát az dobos és trombétások ezen perfunctiók iránt, s megengedtetik. Mely három rendbéli udvarlásokirt az tisztek eöket is pro libitu regalerozni szokták.

Az dobokra és dob zászlókra az dobos visel gondot, hogy mi kár azokban ne essék, s ha mit eszre vészen megjelenti, azonnal rectificalthassék.

Ennek az regiment tart az dobok alá cum apparamentis necessariis lovat, és ordinarie maga conventioján is tartya. Másként juxta regulamentum két orális és két equilis portio az tractamentuma. Az oberster, vagy regiment comendansa fogadgya ezt is.

Regiment borbélyja, s alatta lévő borbélyok.

Az oberster fogadgya hasomlóképpen penes authenticus testimoniales, hogy maga professiójában tudós és experimentus ember. Ez dirigálja az alatta lévő borbélyokat és amint akar hospitalisokra nézve, s akar mezőben, vagy máshol az betegek körül és sebesek éránt, nékik parancsol, azt véghezvénni tartoznak, s ha negligenskednek, meg is büntetik eöket érdemek szerint, s ugyan azért palczája alatt vannak, maga pedig mindeneket szorgalmatossan vizitál, s ha mi defec-tust tapasztalna, remedeálja.

Harczokon az egész borbélyokat maga mellett tartya, s meg vizsgálya kötöző s egyéb szükséges requisitumi meg vannak-e, úgy hogy in casu necessitatis mi fogyatkozás ne interveniályon, másként ad dandum rationem attrahaltathatik.

Ugyan eö által rendeltetnek az borbélyok mi interveniáló co-

mandokra, vagy az hospitalisban ismervin legjobban kit hova lehessen secure et cum efficacia applicálni, holott sokszor történetből ollyas küldethetnik. aki ott több kárt okozna, s másutt ugyancsak hasznát lehetne venni a honnénd conscientiosu quid lévén az dolog az regiment borbélya caute cselekedjék és superiorjai parancsolatit observallya, ugy hogy et in conscientia számot adhasson de omni facto és amidón a mezei doctorok az regiment számára kivéendő medicamentumokra az specificatiót, melyeket az oberster, vagy comendans quitéál megvérszi a szerint vigye ki az mezei patikábul és az regiment ládjában, melyhöz az kulcs az eő kezében légyen, helyeztesse s onnénd juxta exigentiam applicálja, ugy hogy toties quoties el fogy, s más kívántatik az regimentnek, azon mezei doctornak is specificie megmutathassa, mére fordétotta, mert ugyanis meg nem engedtetik neki, hogy eő intra, vel extra regimen maga hasznára distrahállya, holott minden fő tisztül, az ordinaria fizetisin kívül az gyógyításának s ahbeli fáradságának díját meg kérheti, s azért saját magyános orvosságot is tartani obligáltatik. Az regiment medicinalis ládjája az eő inspectiója alatt vagyon, s mind az kulcs s instrumentumokkal. ha azért az eő incuriója által mi elromlik, vagy vész, tartozik annak refuziójára.

Minden nap annak édeiben egy közönséges borbélyt küld az adjutánthoz, tudhassa az beteg és sebessek visitatioja vígit, vel quid simile mi parancsolatott az vizitályó tiszthez tartozván compareálni, s vele elmennyi, maga pedig reportály az obersternek és oberstvachtmaisternek.

Az eő füzetése négy oralis és három equilis portio, négy és három forintyával.

Profoz.

Communiter az regiment apjának neveztetik, et est apud cæsareanos honoratum officium ugyan eő mint profiscalis vádolya scripto, vel verbo tenus az delingvenseket az hadi törvény előtt succinota declaratione facti et petitione administrationis iustitiæ, s ellenben in loco executionis háromszor egymásután gratiát kér az condemnatusok azon executiót comendérozó tisztül s ha nem subsegval parancsolatyára az kulcsokat az szolgálainak oda veti, az delingvenst az vasbul kivéteti és az mesternek kezében adattya.

Ennek szorgalmatos, józan és practicalt hadi embernek köll lenni, kiért is ordinarie pro tali valamely jó altiszt választatik. böcsületit, emberségét s figyelmetességit punctualiter aki maga előtt viseli e functiójában, holott az regiment autoritását eő segíti manuteneálni,

s ha idő jártyával avanzeroztatik hadnagyságra menendő, valaki eötet megbántya, az regimentet offendalja. Az regimenten kívül az general profoz is parancsol vele.

Eö alatta vagyon az lictor és hóhér s evvel a másikat büntetteti, et vicissem és ha in flagranti eö általa történnék is böcsületiben nem præjudicalhat, mert a mi in negotio discipline occurrál az böcsületet nem laedalja.

Ezen hóhért és stekenknechtet az regimenttel protegála és ha valaki által aggravaltatnának manutenealni kölletik, mindazon által meg nem engedtetik neki, hogy vélek familiariter conversalodgyék.

A tisztaságra vigyáz az regimentnél, kéirt is az tábor előtt compagniatim egy rendben szalma csutakokat ütet föl mi póznákra, s vermeket ásat (melyhez comendérozottak rendeltetnek) a hova a nap szükségire jární tartozik, a ki pedig azon innind találkozáék az stekenknecht attul zálogot viszen, mely okbul az strásák néki assignálni tartoznak.

Hogy az mészárosok az tábor helytül messze tarcsák az marha vágó helyt, s minekutánna ott mindenként kitisztítottak, akkor engedgye az regimentnél lévő helekre vinnyi az húst, gondot visel nem különben a fontra, iczire s vizitál, ha úgy találtatik-e mint az major rendelte, s az taxalt áron adatik-e mind az hús, mind pedig a bor, vagy más afféle.

Eö szedi bé az mészárosoktul és marqvétanusoktul az minden holnapi szokott competentiáját az obersternek, oberstwachmaisternek s magáét is, úgy mint az oberster számára minden marqvétanustul holnaponként tézenkét for. és minden marhátul akár az ökör, s akár tehén légyen, egy for., mely által is kéntelenítettik az mészáros jó nehéz marhát vágni és úgy az köz népnek is jó húst lehet venni.

Az oberstwachmaisternek ellenben competal minden marqvétanustól ugyan holnaponként 3 for. és minden ujonnan meg csapolandó hordótul az stichmaszt, vagy a mint azért az marqvétánusokkal, megalkuszik. minden marhátul pedig eöt garas és az nyelve, vagy az helett is eöt garas. Magának az profoznak tartozik in reliqvo az nyári holnapokra, minden marqvétánus holnaponként 30 x-ral és az mészáros ad néki minden marhátul két font húst.

Ha az mészáros, vagy marqvétanusok valamiben érettetnek s megbüntettetek, azon büntető pénzt is bé szedi a profoz és az casának consignálja, melly s afféle büntetisek öszvösséggel az regiment kápolnájára fordittatnak.

Az köz asszonyokat reá hajtya, hogy az compagniak és regiment utczáit megsöpörjék és tisztán tartassanak.

Strásájára az arestánsokhoz: egy káprál, négy, hat s néha több közember is adatik, mely az eő comandója alatt vagyon és sokszor az marquetanusoknál occurralo veszekedésekre nézve is szükséges szaporitása, mellyeket eő maga mellé vévén az strásákból csillapít és az szófogadatlant, az gonosz tévőt magához arestomban viszi. Az arestansokra pedig kiváltképpen vigyázzon, mi conversatiót, vagy részegeskedést meg ne engedgyen köztök és ha valameléke írni akarna, tudgya meg mi okból s azonnal az regimentnek hírére adgya, melynek consensussa nélkül meg ne engedgye. Főképpen pedig az halálos delinqvensekre jó gondja légyen, hogy meg ne részegedgyenek, vagy tempore executionis mi korsó égett bort magokhoz ne vegyenek, a mint sokszor történik. Mi efféle delinqvensekhez se advocatust, se más embert, akár ki légyen, ne bocsásson, sőt az patert se az sententiának publicatiója előtt, mert addig ott dolga nincsen, ezt pedig azért, hogy gyakorta történt, hogy mi illyes prætextus alatt csak titkos öszve beszélgetések és fortélyoskodások az regiment igazsága præjudiciumjára.

Minden arestanstul, mely nála akár vason, s akár a nélkül vagyon, egy-egy portiora öt-öt garas illeti strásamesterig, azon fölül 1 cornettul 1 for. 30 xr., hadnagytul 2 for., kapitánytul pedig 4 forint jár.

Marchokban eő vezeti az regimentnél lévő köz fehér népet, s afféle cselidet, mellyek közül egy asszony egy fejr zászlót visel és a mellett kölletik minnyájoknak maradni nagy büntetés alatt. Hol machérozson pedig a profoz s mi képpen, minden alkalmatossággal megparancsoltatik néki.

Sokszor patroliroznyi kiküldetik az generalisságtul commendérozottakkal s akkor magát az general profuznál jelenti parancsolattya iránt.

Az stokhausz, id est azon hely, a hol az arestantok tartatnak, az profoz sátora, vagy qvartélja mellett rendeltetik, hogy szüntelen vigyázzon reájok és az strásája is ad latus légyen.

Se tisztet, se közembert vasra nem veret az stekenknecht által, hanem ki-ki magát veti vasra és az lakatot is maga zárja reá, ha ki szabadul is, maga veszi le, oda adván néki az profoz a kulcsot az fölnétására az lakatnak, kivévin in casu, a hol az delinqvens nyilván való infamiában tapasztaltatnék, akkor az stekenknecht veri vasra.

Az vesszőzés az lovasságnál ritka példa, hanem inkább az kengyel széaztatás, vagy formatringaztatás láttatik in primo casu ad executionem kelvén a dolog, a profoz vesszőket metszet, de nem a stekenknecht által, másként azt ki nem oszthattya, mivel a hol katona ember nem nyulhat, meg lévin pedig az illendő vesszők, az profoz

azon helyre viteti, a hol az major szokott az executiokor megállapodni és letiteti, azután veszi föl az stekenknecht az két karja alá, a mit föl vehet, jó hosszan hagyván a végét függni és úgy migyen bé az két rendben állátott nép közt, előtten menvén a profoz végig, holott minden közember rendszerint egy-egy vesszőt, a végit fogván, húz magának és illy formán toties qvoties meg fréssétetnek a vesszők, s mások az karabinyokon öszve töretnek, mellyeknek darabját véssza fel az fején által veti. Az vesszők metszésére maga is elmégyen a profoz, ha reá irkezhetik, láthassa helyessek legyenek.

Midőn a nép templomban vagon, az ajtónál szokott állani, s vigyázni, hogy az elevatiokor minnyajon letérdepellenek. Item úr napján az processiók mellett oldalt jár, hasonlóképpen vigyázván, ki ki letérdepelyen coram venerabili, a midőn érkezék.

Holnapi füzetése négy oralis és három eqvilis cum suis.

Az regimentnél s annak situatiojában ha mi transgressiok invalecálnak, patroleroz melleje adott comendérozottjaival és sokszor csak az maga strásájával is ex abrupto, ha mi sundákat eszre vészen, meg leseti az stekenknecht által és egy pindelig kifosztatván, elkorbácsoltattya, és az stekenknecht accidentiája egyedül s akármit találjon is nálók.

Némelkor mi paesificatioval az regimentek reducáltatnak is, vagy pedig kettő, s három is coadunáltatik, s egyformáltatik ad completum statum, qvo casu az superfluitassa az tiszteknek is aggregáltatik. Régenten ugyan ezeknek az egész gageok meghagyatott, de ab anno 1722. csak fél füzetisek vagon cum expectativa primæ apertunæ, melly az föl bellicumtul intimáltatik az obersternek.

PÁLYÁZAT.

A Magyar Tudományos Akadémia a következő pályázatot hirdeti :
**Irassék meg az állandó hadsereg története I. Lipót korától
Mária Terézia haláláig.**

Jutalma a m. kir. honvédelmi miniszter adományából 100 darab császári arany.

Határnap 1912 szeptember 30.

A jutalom csak abszolút becsű műnek ítéltetik oda. A munkát szerző tartozik kiadni, ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

Minden rendű pályáirat a fenn kitett határnapig a M. Tud. Akadémia főtitkári hivatalához címezve (tehát nem a főtitkár neve alatt) küldendő; azontól semminemű ily munka el nem fogadtatik.

A pályaműnek külső borítékára feltűnő helyen, úgyszintén a jeligés levélre is ráírandó, hogy mely pályázatra küldetik be.

A pályamű idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan írva, lapszámozva, kötve legyen. Oly pályamunkák, melyek e feltételeknek nem felelnek meg, nem fogadtatnak el, illetőleg mellőzöttek.

A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó pecsételt levélen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán. A pecsételt levélben netalán feljegyzett kikötések, feltételek s általában az itt jelzett szokásos eljárástól kívánt eltérések tekintetbe nem vétethetnek.

Álnév alatt pályázóknak a jutalom ki nem adatik.

Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka saját kézírása a szerzőnek, műve a jutalomtól elesik.

A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai az Akadémia levéltárában maradnak s csak engedély mellett másolhatók le az Akadémia helyiségében.

A kitűzött feladatra mindenrendű akadémiai tagok is pályázhatnak.

Egyébiránt bármely, ha csak formai kelléknek is elhanyagolása elejti a szerzőt a jutalomtól.

KÉPEK JEGYZÉKE

A HARMADIK FÜZETHEZ.

I. Önálló képek.

	<i>Lap</i>
1. Báró Simonyi József huszárezredes arcképe. A történelmi képesár-
nokban levő eredeti olajfestmény után... ..	387
2. Murány vár ostroma. Kettős melléklet. Le Clerc Sebestyén rajza
után metszette Kräusin Johanna Sibilla. XVII. század.	480

II. Szövegképek.

1. Budavár 1686-iki ostroma. Egykorú rézmetszet. Dr. Szendrei János
gyűjteményében... ..	450
2. A szerednyei vár. Szálé Kovács Julia rajza után <i>Vahot Imre</i> A nagy
világ képekben I. évf. 1855. 218. lapjáról	409

III. Fejlécz.

Athene Pallas és Mars fegyvertropheák között. *Folard*. Geschichte
des Polyb. Wien. 1759. I. k. 77. lapjáról 387

IV. Záróképek.

1. Mozsárágyú a XVII. századból. A körmendi várból	448
2. Tárcsapaizs a XVI. századból. Az ambrasi várkastélyból	456
3. Vésett fegyverdíszítmény egy a kismartoni várkastély fegyvergyűj-
teményében levő XVIII. századbeli puskáról	468
4. Tarsoly a XVIII. századból. A fraknói vár fegyvertárából	478
Az 1—4. számú képek dr. <i>Szendrei János</i> «Magyar hadtörténelmi
emlékek» című 1896-ban megjelent művének 721, 161, 497. és 407.
lapjairól.	
5. Fegyvertrophea. XVII. századi rézmetszet dr. Szendrei János gyűj-
teményében	493

V. Kezdőképek.

	<i>Lap</i>
1. <i>S</i> kezdőbetű. Wittenberg 1532	387
2. <i>B</i> "	449
3. <i>A</i> "	457
E két betű a Corpus Juris 1696. nagyszombati kiadásából van véve.	
4. <i>M</i> kezdőbetű	461
5. <i>S</i> "	469
E két betű Bvonaivto Lorini. Le fortificationi. Venetia 1609 mű 154. lapjáról.	
6. <i>I</i> kezdőbetű. Wittenberg 1532	479

Joan. Goussier del.

Paul. van westerhout fecit. Pra.

Leopoldus Primus, Semper Augustus Imperator, Natus Anno 1640, 9 Junij.

I. LIPÓT KIRÁLY.

Egykorú rézmetszet után.